

Aan
Van

De minister van BZK
D&B/IOB en CZW

nota

Brief met alternatieve oplossingen voor aanhoudende
bestuurlijke problemen in gemeenten

TER ONDERTEKENING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2023-0000187504

Datum
18 juni 2023

Opgesteld door

Samengewerkt met
CZW/S&B

Bijlage(n)
1

Aanleiding

Op 17 januari jl. heeft u de inbreng van de Tweede Kamer voor het schriftelijk overleg over de notitie varianten tussentijdse raadsontbinding beantwoord. Daarbij heeft u aangekondigd de Kamer een nadere uitwerking van enkele andere mogelijke instrumenten voor aanhoudende bestuurlijke problemen in gemeenten te doen toekomen. In bijgaande brief (bijlage 1) doet u deze toezegging gestand.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met bijgaande brief en deze te ondertekenen.

Kern

- In de brief gaat u in op bestaande instrumenten voor de aanpak van bestuurlijke problemen en op twee mogelijke nieuwe instrumenten: 1. De mogelijkheid op incidentele basis een specifieke kamer ter bevordering van het bestuurlijk functioneren van decentrale overheden in te stellen en 2. Het mogelijk maken van een vorm van bestuurlijke indeplaatsstelling.
- Geschetst wordt dat een specifieke kamer binnen het huidige grondwettelijk kader denkbaar is, mits de bevoegdheid van dit orgaan zal worden beperkt tot het zich laten informeren over de bestuurlijke situatie bij overheden met (dreigende) bestuurlijke problemen en hiervan verslagleggen en de wetgever hier geen nieuwe bevoegdheden toekent aan een voorgeschreven nieuw provinciaal of gemeentelijk orgaan. Met betrekking tot het instrument bestuurlijke indeplaatsstelling wordt geschetst dat hiermee de grenzen van het huidige grondwettelijk kader zouden worden overschreden, omdat het hier gaat om ingrijpen in de uitoefening van autonome taken door gemeente- en provinciebesturen.

Toelichting

- In 2019 heeft de Tweede Kamer bij gelegenheid van de begrotingsbehandeling de motie-Middendorp c.s. aangenomen. Die motie bevat het verzoek om met een voorstel tot grondwetswijziging te komen om tussentijdse verkiezingen in gemeenteraden mogelijk te maken in geval van ernstig verstoorde bestuurlijke verhoudingen. Op deze motie heeft uw ambtsvoorganger op 25 juni 2020 gereageerd met een notitie waarin een aantal varianten van tussentijdse raadsontbinding worden gepresenteerd.

- In juni 2021 heeft de Tweede Kamer inbreng geleverd voor het Schriftelijk Overleg over die notitie met varianten van tussentijdse raadsontbinding. Op 17 januari jl. heeft u deze inbreng beantwoord. In uw antwoord gaf u aan dat u eerst het instrument tussentijdse raadsontbinding wenst af te wegen tegen andere mogelijke oplossingen voor bestuurlijke problemen in gemeenten, zowel binnen als buiten het bestaande wettelijk kader, om te bezien of dit instrument hiervoor de meest passende en wenselijke oplossing is. U kondigde ook aan hiertoe twee alternatieve nieuwe instrumenten uit te werken en de Kamer hierover te informeren. Dat doet u in bijgaande brief.
- De brief begint met een schets van de constitutionele context waarin mogelijke instrumenten voor bestuurlijke problemen moeten worden gewogen. Daarbij gaat u in op het onderscheid tussen taken die gemeenten en provincies in autonomie uitoefenen en taken die zij in medebewind uitoefenen. Indien sprake is van taakuitoefening in de autonome ruimte, dan is de wetgever slechts bevoegd voorzieningen te treffen voor de situatie waarin een gemeente diens taken grovelijk verwaarloost.
- Daarna geeft u aan dat binnen het bestaande wettelijk kader al een aantal instrumenten aanwezig zijn, die wellicht in combinatie met aanvullend beleid beter benut zouden kunnen worden. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de adviserende en bemiddelende rol van de commissaris van de Koning of de mogelijkheid gebruik te maken van mediation. Ook wijst u op de samenhang met het onderzoek naar bestuurscultuur dat in uw opdracht is uitgevoerd en op basis waarvan instrumentarium kan worden ontwikkeld om bestuurlijke problemen aan te pakken.
- Vervolgens gaat u in op twee eventuele nieuwe instrumenten: het instellen van een specifiek orgaan voor het bestuurlijk functioneren van decentrale overheden en een vorm van bestuurlijke indeplaatsstelling. Beide instrumenten heeft Hansko Broeksteeg, hoogleraar Staatsrecht aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, ook genoemd in het rapport *Interveniëren in gemeenten met aanhoudende bestuurlijke problemen*, dat hij in 2017 in opdracht van BZK heeft geschreven.
- Een specifiek orgaan voor het bestuurlijk functioneren zou op verschillende manieren kunnen worden ingericht, maar zou ad hoc kunnen worden ingesteld als zich in een of meer gemeenten bestuurlijke problemen voordoen en zou in ieder geval de taak moeten krijgen zich te informeren over hetgeen gebeurt in gemeenten (of andere decentrale overheden) waar sprake is van bestuurlijke problemen of deze problemen dreigen te ontstaan. Ook zou de rapporteur verslag dienen uit te brengen over zijn bevindingen in de betreffende gemeenten. Als de bevoegdheid hiertoe beperkt blijft en deze instantie vervolgens rapporteert aan het orgaan dat haar heeft benoemd (bijvoorbeeld de minister van BZK), dan is dit instrument binnen het huidige grondwettelijk kader mogelijk. Als een specifiek orgaan voor het bestuurlijk functioneren zelf bevoegdheden zou krijgen om in te grijpen, bijvoorbeeld een aanwijzingsbevoegdheid, dan zou eerst de Grondwet op meerdere onderdelen gewijzigd moeten worden.
- Bestuurlijke indeplaatsstelling zou inhouden dat, indien het bestuur van een decentrale overheid nalaat aan een bepaalde, concreet en wettelijk omschreven, bestuurlijke verplichting te voldoen, een ander ambt dan het

Onze referentie
2023-0000187504

Datum
18 juni 2023

verplichte besluit (of de verplichte maatregel) zou kunnen nemen. In het kader van het financieel toezicht bestaat op dit moment al een regeling voor indeplaatsstelling. Indien de gemeenteraad weigert verplichte uitgaven op de begroting te brengen, doet het college van Gedeputeerde Staten dit. In de brief geeft u aan dat de mogelijkheid van bestuurlijke indeplaatsstelling beperkt zou dienen te worden tot specifieke verplichtingen die concreet worden omschreven in de wet en die, wanneer deze niet worden nageleefd, een grove taakverwaarlozing inhouden. Dat laatste vereiste zou in de praktijk een hoge drempel opwerpen voor het mogelijk maken van bestuurlijke indeplaatsstelling bij een bepaalde bestuurlijke verplichting.

- Op ambtelijk niveau heeft afstemming plaatsgevonden met de VNG over de lijn van deze brief, de VNG steunt deze lijn. Tevens is deze brief ter consultatie voorgelegd aan de kring van commissarissen van de Koning. Zij geven aan in zijn algemeenheid positief te zijn over de uitwerking in de brief van alternatieve oplossingen voor bestuurlijke problemen in gemeenten. Wel hebben zij hierbij een aantal aandachtspunten, waarvan het voornaamste is dat het cruciaal is dat bevoegdheden en verantwoordelijkheden (van de commissarissen) gepaard gaan met concrete instrumenten om hieraan invulling te geven. Naar aanleiding van de reactie van de commissarissen is de brief op enkele punten aangepast. Aan de wens een duidelijker onderscheid te maken tussen verantwoordelijkheden en concrete instrumenten, wordt daarnaast tegemoetgekomen door de escalatieladder waaraan op dit moment wordt gewerkt en die ook in de brief wordt genoemd.

Onze referentie
2023-0000187504

Datum
18 juni 2023

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief met alternatieve oplossingen voor aanhoudende bestuurlijke problemen in gemeenten	